

Список використаних джерел

1. Розгон О. В. Теоретичні і практичні аспекти виконання договору довічного утримання. *Юридичний електронний журнал*. 2016. № 2. С. 39-42.
2. Постанова Верховного Суду від 18 серпня 2021 року у справі № 645/3284/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088261>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Великорода О. М. Договір довічного утримання : Дис...на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.03 / НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України. К. 2006. 19 с.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України №480 від 19 квітня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2022-%D0%BF#Text>
7. Про деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 164 від 28 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доцент Берназ-Лукавецька О. М.

Матвейкін Михайло Денисович

студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції)

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Сучасне життя неможливо уявити без технологій, які зараз мають комплексний вплив на галузі права, включаючи цивільне право. Цифровізація сучасних цивільних правовідносин послідовно формує нову правову реальність.

Перехід сучасного українського суспільства до цифрової моделі розвитку здійснюється відповідно до Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. Вона визначила цілі та завдання щодо реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави у сфері застосування інформаційних технологій, спрямовані на розвиток суспільства, формування національної цифрової економіки, забезпечення національних інтересів та реалізацію стратегічних національних пріоритетів [1].

Цифрові права вважаються однією з найактуальніших тем сучасного права, яка є вкрай важливою для забезпечення модифікації держави в інформаційну епоху. Це суттєво впливає на саму модель управління державою, активізує інноваційні процеси, що потребують ретельного осмислення. Саме держава стала ініціатором процесів цифрової трансформації суспільства. Це означає, що поступово відбувається створення інформаційних систем та такого інформаційного простору, в якому вільно поширюється інформація.

У чинному законодавстві відсутнє нормативно закріплене поняття «цифровізація», при цьому в правовій науці та засобах масової інформації найбільш широко використовується термін «цифрові права», який включає право людей на створення, використання цифрових творів, на доступ до комп'ютерів і комунікаційних мереж. Це дає нові можливості для демократизації державно-правової сфери та більш відкритої взаємодії між різними суб'єктами.

Багато вчених вважають, що цифровізація – це перехід від підпорядкування правовідносин юридичним фактам до визначення правовідносин за допомогою записів [2]. Дане визначення відображає суть цифровізації, яка полягає у перенесенні певних матеріальних речей у конкретну інформаційну систему, яка існує у вигляді цифрових кодів. Деякі документи вже оформлені як записи у спеціальних реєстрах (бездокументарні цінні папери, паї пайових інвестиційних фондів та ін.). Отже, можна дійти висновку, що цифрові права можна розглядати як об'єкти цивільних прав.

Оскільки інформаційне суспільство формує організації публічної влади, яка спрямована на реалізацію і захист прав громадян у рамках розвиненого інформаційного середовища, то вивчення процесів цифровізації

у реалізації базових прав громадян набуває особливої актуальності і значимості.

Сьогодні впровадження цифрових технологій у юридичну практику, зокрема у цивільні правовідносини, дозволяє автоматизувати низку процесів, які раніше могли здійснюватися лише за прямої участі суб'єкта права. У сучасних умовах все частіше можна почути про впровадження електронного правосуддя, при якому рішення щодо типових справ може приймати робот, а не живий суддя. Але в той же час, важко уявити, що так звані типові справи почне розглядати суддя-автомат. Цілком імовірно, що механізм, наділений штучним інтелектом, здатний здійснювати систематизацію та попередню підготовку документів, необхідних правозастосовнику для аналізу будь-якої конфліктної ситуації та виконання типових процедур.

Під штучним інтелектом у спеціальній літературі і практично, зазвичай, розуміють набір концепцій і технологій, з допомогою яких функціонують штучно створені машини, здатні у тому чи іншому випадку імітувати інтелектуальні можливості людини. У самому загальному вигляді штучний інтелект є цифровою програмою на основі закладених її розробниками математичних алгоритмів, що виробляє «нові» рішення.

Таким чином, використання штучного інтелекту не може і не повинно замінити прийняття обґрунтованого висновку юристом за внутрішнім переконанням, як на це вказують принципи правосуддя. Безперечно, сучасні цифрові технології та інтелектуальні системи здатні оптимізувати багато процесів, проте в даний час можливість наділення правосуб'єктністю систем штучного інтелекту не може розглядатися навіть концептуально.

Сьогодні основний законодавчий акт, який забезпечує регулювання майнових і особистих немайнових відносин, які засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників – Цивільний кодекс України. Процес цифровізації, який відбувається в умовах сьогодення супроводжується деякими змінами, зокрема у законодавчій площині. Так, заслуговує на увагу законопроект Про внесення змін та доповнень до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав від 15.12.2021 №6447, який зараз перебуває на розгляді у Верховній Раді України [3]. Метою прийняття вказаного документу є забезпечення виконання зобов'язань України за Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, одним із

яких є імплементація у національне законодавство існуючих актів інститутів ЄС відповідно до визначених в угоді напрямків.

Законопроектом передбачено внести зміни до Цивільного кодексу України, зокрема статті 115, 177, 179, яким визначено з поміж інших об'єктів цивільних прав цифрові речі, їх сутність як предмета цифрового середовища, який перебуває в обороті лише у цифровій формі, та щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки, а також окреслено коло цифрових речей, якими є віртуальні активи, цифрові контенти, онлайніві облікові записи, гроші та цінні папери, що існують виключно у цифровій формі та поширено на цифрові речі правовий режим матеріальних речей, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншими законами або не впливає із сутності цифрової речі. Вважається, що прийняття відповідного закону сприятиме ефективному здійсненню та захисту прав на віртуальний актив, цифровий контент, онлайніві обліковий запис, гроші та цінні папери, що існують виключно у цифровій формі, а також визначенню чітких тенденцій до формування результативному ринку вказаних немайнових благ.

На наш погляд, вказані зміни мають дискусійний характер та викликають певні зауваження. Заслуговують на увагу запропоновані у проекті зміни до ЦК. Так є недостатньо чіткими і створюють неоднозначність у розумінні поняття та місця «цифрових речей» у правовій класифікації об'єктів цивільних прав як матеріальних та нематеріальних благ, що може суттєво ускладнити реалізацію відповідних положень на практиці. Зокрема:

Згідно з ч. 1 ст. 177 ЦК (у редакції проекту) «об'єктами цивільних прав є речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага».

При цьому поняття «цифрової речі» визначається у новій ст. 179-1 ЦК, згідно з ч. 1 якої: «цифровою річчю є благо, яке створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність. Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті».

Визначення «цифрові речі» у проекті надається у гл. 13 «Речі. Майно» ЦК, а не у його гл. 15 «Нематеріальні блага». Отже, фактично проект відносить «цифрові речі» до речей, а згідно з ч. 1 ст. 179 ЦК «річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки». Більше того, відповідно до ч. 2 нової ст. 179-1 ЦК «до цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не

встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі».

Однак таке розуміння цифрової речі входить у суперечність як з ч. 2 нової редакції ст. 177 ЦК, відповідно до якої «об'єкти цивільних прав можуть існувати у матеріальному світі та/або цифровому середовищі» (тобто «цифрове середовище» не вважається матеріальним світом), так і з новою ст. 179-1 ЦК, згідно з якою «цифровою річчю є благо, яке створюється та існує виключно у цифровому середовищі...» (ч. 1).

Крім того, в абз. 2 нової ст. 179-1 ЦК зазначено, що «цифровою річчю є віртуальні активи». Водночас відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про віртуальні активи» (набирає чинності з дня набрання чинності Законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами (п. 1 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону)) «віртуальний актив – нематеріальне з благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі».

До цифрових речей у ч. 1 нової ст. 179-1 ЦК віднесено також «цифровий контент». Під цим поняттям згідно з відповідною Директивою ЄС [4] розуміють «товари або послуги, які виробляють та надають у цифровій формі, використання або споживання яких обмежене технічним пристроєм та які не передбачають можливості використання або споживання у будь-який спосіб фізичних товарів або послуг». Так само згідно з п. 95 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про платіжні послуги» «цифровий контент – товари чи послуги, що створюються і постачаються (надаються) виключно в електронному вигляді, споживаються з використанням технічних (цифрових, електронних) пристроїв та не передбачають використання або споживання фізичних товарів чи послуг». Враховуючи наведене, поняття «цифрові речі» та особливості її правового режиму (нова ст. 179-1 ЦК) юридично коректніше розглядати у гл. 15 «Нематеріальні блага» ЦК, перенісши туди відповідні положення проекту.

Таким чином, сучасні процеси цифровізації суспільних відносин зачіпають, а в окремих випадках і прямо впливають на обсяг та зміст цивільних правовідносин та зазнають значних змін та коригування. Цифровізація поширюватиметься насамперед на речові права, оскільки вони вже мають певний правовий режим, який можливо шляхом доповнення поширити на їх цифрові аналоги. Цифровізація нових процесів і прав (таких як токени, криптовалюти, електронні гаманці і т. п.) вимагає ретельного опрацювання для того, щоб врахувати специфіку даних феноменів. Процес

цифровізації призведе до зміни значної частини норм права та механізму правового регулювання, що призведе до перетворення цивільного права.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p> (дата звернення: 08.11.2022).

2. Федосенко Н.А. Використання цифрових технологій у цивільних правовідносинах. *Часопис цивілістики*. 2022. Вип. 45. С. 69-74.

3. Про внесення змін до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав: Проєкт Закону України від 15.12.2021 р. №6447. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/ji06676i?an=3&ed=2021_12_1 (дата звернення: 08.11.2022).

4. Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2015/2366 від 25.11.2015 про платіжні послуги на внутрішньому ринку, про внесення змін до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та про скасування Директиви 2007/64/ЄС.

Науковий керівник: канд.юрид.наук, доцент Кривенко Ю.В.

Миронюк Олександр Валерійович

студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

На сьогоднішній день, неможливо заперечити той факт, що в Україні інтелектуальній власності приділяють значну увагу. Неоспорюваним є те, що чим вище рівень інтелектуальної діяльності в країні тим вище піднімається рівень економіки. Саме тому, на сьогодні такою актуальною є тема захисту права інтелектуальної власності, адже потрібно визнати, що законодавство нашої країни, просто не встигає забезпечити інтелектуальну власність належною системою захисту, у зв'язку з її стрімким розвитком.